

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фізичної географії та геоекології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
Географічного
факультету
«26» серпня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО

для студентів

галузь знань **Е - Природничі науки, математика та статистика**
спеціальність **Е4 - Науки про Землю**
освітній рівень **бакалавр**
освітня програма **Геоекологія та екосистемні послуги**
вид дисципліни **обов'язкова**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2026/2027
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач:

Сорокіна Людмила Юріївна, доктор географічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри фізичної географії та геоекології

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
підпис ПІБ

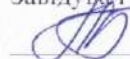
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
підпис ПІБ

КИЇВ – 2026

Сорокіна Людмила Юріївна, доктор географічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри фізичної географії та геоекології

ЗАТВЕРДЖЕНО
«25» серпня 2026 р.

Завідувач кафедри

доц. Людмила БІЛОУС

Протокол №1 від «25» серпня 2026 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол №5 від «26» серпня 2026 р.

Голова науково-методичної комісії

доц. Наталія КОРОГОДА

«26» серпня 2026 р.

ВСТУП

1. Мета дисципліни: формування у студентів здатності коректно і творчо розв'язувати типові й складні спеціалізовано-наукові задачі ландшафтознавства (вивчення природних й історичних передумов та закономірностей формування і поширення геосистем) та практичні проблеми предметної області (відновлення, охорони й збереження ландшафтного різноманіття) у професійній діяльності. Розуміння можливостей застосування сучасних теоретико-методичних засад ландшафтознавства до пізнання й збереження ландшафтного різноманіття.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

Знати ключові положення теоретичних засад дисциплін фізико-географічного циклу, що викладаються впродовж 1-III-го семестрів (загальна геологія, геоморфологія, ґрунтознавство, гідрологія, метеорологія, біогеографія, топографія з основами геодезії, основи ГІС тощо)

1. Вміти застосовувати принципи, підходи й методи дослідження ландшафтної організації територій;
2. Володіти методиками географічного аналізу й синтезу, базовими знаннями з картування об'єктів природного середовища, методами статистичного й математичного аналізу;
3. Володіти інструментарієм пошуку ландшафтознавчої інформації та галузевих даних в різноманітних інформаційних джерелах.

3. Анотація навчальної дисципліни: Висвітлюється коло теоретичних та прикладних проблем сучасного ландшафтознавства, а також зміст і підходи до вивчення його окремих напрямів – наукових (геофізика ландшафту, геохімія ландшафту, історичне, культурне ландшафтознавство, вчення про антропогенні зміни ландшафтів, класифікація ландшафтів тощо) і прикладних (ландшафтознавче обґрунтування просторового планування, меліоративне ландшафтознавство, ландшафтна радіоекологія, обґрунтування відновлення поствоєнних ландшафтів тощо). Розглядаються питання функціонування, динаміки та еволюції ландшафтів. Розглянуто особливості структури природних та антропогенно змінених ландшафтних комплексів, що сформувалися на земній поверхні, їх головні властивості, процеси, що в них протікають тощо, а також методи і методика сучасних ландшафтознавчих досліджень.

4. Завдання: забезпечити набуття студентами фахових компетентностей. Зокрема, оволодіння знаннями та здатностями:

- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК4);
- Прагнення до збереження природного навколишнього середовища (ЗК11);

- Знання та розуміння теоретичних основ наук про Землю як комплексну природну систему (СК1);
- Здатність до всебічного аналізу складу і будови геосфер (СК5);
- Здатність проводити моніторинг об'єктів, процесів, явищ та результатів їх взаємодії в геосферах (СК7).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсум- ковій оцінці з дисцип- ліни
Код	Результат навчання			
1	2	3	4	5
1.1	об'єкт і предмет ландшафтознавства	лекція	Тестування, виконання творчих аналітичних робіт, іспит	5%
1.2	фактори ландшафтної диференціації земної поверхні	лекція, практичне заняття		5%
1.3	системи таксономічних одиниць регіональних та типологічних ландшафтних комплексів	лекція, практичне заняття		5%
1.4.	методи вивчення ландшафтів	лекція, практичне заняття		5%
1.5	інваріантні та варіантні ландшафтні комплекси	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
1.6	наслідки антропогенного впливу на сучасні ландшафти	лекція,		5%
1.7	основні напрями прикладних ландшафтознавчих досліджень	лекція, практичне заняття		5%
1.8	ландшафтознавчий підхід в оптимізації взаємодії природи і суспільства	лекція, практичне заняття		5%

2.1	отримувати з описів пунктів спостережень фацій та урочищ інформацію, необхідну для формування легенди та побудови ландшафтних карт	<i>практичне заняття, аналітична робота</i>	<i>Тестування, виконання творчих аналітичних робіт, іспит</i>	до 40%
2.2	складати карти ландшафтних територіальних структур	<i>практичне заняття,</i>		
2.3	встановлювати взаємозв'язки між компонентами природних та природно-антропогенних комплексів та відображати такі взаємозв'язки під час укладання ландшафтної карти території	<i>практичне заняття,</i>		
3.	здатність до командної роботи і міжособистісної комунікації в процесі ландшафтного аналізу за допомогою ГІС-інструментарію та пошуку компромісних рішень	<i>практичне заняття</i>	<i>Виконання творчих групових робіт, дискусія</i>	до 10%
4.	при аналізі передумов й стану ландшафтного різноманіття та при прийнятті рішень в зв'язку з пізнанням та конструктивним використанням інформації про ландшафти для організації простору буття; розумінні значення достовірної ландшафтознавчої інформації в прийнятті управлінських рішень, зокрема в розбудові екомереж й ландшафтному плануванні	<i>практичне заняття, дискусія, вирішення конкретних задач та ситуацій</i>	<i>виконання творчих аналітично-розрахункових робіт, дискурс, іспит.</i>	до 10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

(1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	2.1	2.2	2.3	3	4
Програмні результати навчання (назва)													
ПРН01. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області наук про Землю, геоекології, сталого природокористування, маркетингу екосистемних послуг, міжнародного геоекологічного співробітництва.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	
ПРН06. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад Землі як планетарної системи та її геосфер.	+	+		+	+	+	+			+			+
ПРН13. Брати участь у розробці проєктів і практичних рекомендацій в галузі наук про Землю, геоекології, екосистемних послуг та міжнародного геоекологічного співробітництва	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+
ПРН17. Ідентифікувати геоекологічні ризики для сталого природокористування в умовах зростаючого антропогенного тиску.		+		+	+	+	+	+	+		+		+
ПРН19. Оцінювати стан, стійкість та надійність геосистем для організації сталого природокористування на основі просторової інформації.		+	+			+	+	+		+	+	+	+

7. Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами опитування, написання контрольних робіт (КР) та виконання практичних робіт.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

результати навчання – **1.1 – 1.8 (знання)** – до 5% за кожен;

результати навчання – **2 (вміння)** - до 40%;

результати навчання – **3 (комунікація)** - до 10%;

результати навчання – **4 (автономність та відповідальність)** - до 10%

7.1 Форми оцінювання студентів:

У курсі передбачено 2 змістовні частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій та практичних. Завершується дисципліна іспитом.

Семестрове оцінювання: кількість балів, що студент отримує протягом семестру, є сумою балів, що були отримані при оцінюванні виконаних практичних робіт, опитуванні та виконанні контрольних робіт.

Організація оцінювання: опитування у тестовій та письмовій формі проводиться після завершення викладання кожної теми. Практичні роботи захищаються по виконанні, відповідно до графіка проведення практичних занять.

Контрольні роботи (КР) проводяться у тестовій формі. Студенти, які отримали за КР меншу за мінімально передбачену кількість балів, перескладають її.

Оцінювання за формами контролю:

	ЗМ1		ЗМ2	
	<i>Min. – 18 балів</i>	<i>Max. – 30 балів</i>	<i>Min. – 18 балів</i>	<i>Max. – 30 балів</i>
Опитування	«1» x 5 = 5	«2» x 5 = 10	«1» x 5 = 5	«2» x 5 = 10
Практичні роботи	«2» x 5 = 10	«3» x 5 = 15	«2» x 5 = 10	«3» x 5 = 15
Контрольна робота *	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5
«1» мінімальна/максимальна оцінку, яку може отримати студент. 1 - мінімальна/максимальна залікова кількість робіт чи завдань. * – усі контрольні роботи (КР) мають розрахунково-аналітичний характер				

Умови допуску до іспиту: рекомендований мінімум для допуску - 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів (*рекомендований мінімум*) кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є написання рефератів за питаннями пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться в письмовому форматі. Максимальна кількість балів під час іспиту – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 (60% максимальної кількості балів, відведених на іспит).

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль1	Змістовий модуль2	іспит	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року

7.2. Шкала відповідності

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

7.4. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність. Виконання всіх навчальних і контрольних завдань здійснюється з дотриманням Хартії академічної доброчесності та чинних положень Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Під час реалізації освітнього компонента дотримуються принципи академічної доброчесності, зокрема принцип нетерпимості (нульової толерантності) до будь-яких проявів її порушення, відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» та внутрішніх актів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Запозичення, використання даних, ідей, текстів, зображень, цифрових матеріалів та інших результатів мають бути належно атрибутовані. Порушення академічної доброчесності розглядаються відповідно до університетських процедур.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися лише у випадках і межах, визначених завданням та чинним Положенням про використання штучного інтелекту при реалізації освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Здобувач освіти несе відповідальність за достовірність, коректність, оригінальність і академічну доброчесність поданого результату та, якщо це передбачено завданням або політикою Університету, зазначає факт, інструмент і мету використання ШІ. Використання ШІ під час індивідуальних контрольних заходів дозволяється лише за прямим дозволом

викладача. Використання генеративного штучного інтелекту не допускається під час контрольних заходів (проміжний та підсумковий контроль).

Визнання результатів неформальної та/або інформальної освіти. Результати навчання, здобуті в неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути подані до визнання у встановленому Університетом порядку за умови їх відповідності результатам навчання цієї дисципліни та наявності підтвердних матеріалів.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ n/n	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	практичні заняття	самостій- на робота
Змістовий модуль 1				
ЛАНДШАФТНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА				
1	Вступ до курсу. Об’єкт і предмет ландшафтознавства. Ієрархія ландшафтних комплексів. Одиниці ландшафтної диференціації.	2	2	4
2	Ландшафтознавство як наука. Історія формування ландшафтознавства. Основні напрями ландшафтознавчих досліджень.	2		4
3	Функціонування, динаміка, розвиток ландшафтів.	2		4
4	Методи ландшафтознавчих досліджень	2	4	6
5	Структура ландшафтів. Методичні основи картографування ландшафтів. Ландшафтні карти: науковий зміст і функції.	2	6	6
6	Антропогенно змінені ландшафти. Підходи до вивчення. Стійкість ландшафтів до антропогенних навантажень.	4	2	6
Підсумкова контрольна робота 1				
Змістовий модуль 2				
ЛАНДШАФТИ УКРАЇНИ. ПРАКТИКА ЗАТОСУВАННЯ				

РЕЗУЛЬТАТИВ ЛАНДШАФТОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ				
7	Систематизація і класифікація ландшафтів. Класифікації природних і антропогенно змінених ландшафтних комплексів України.	2	2	6
8	Ландшафтні регіони і типи ландшафтів України	4	4	8
9	Основні напрями прикладних досліджень ландшафтів. Меліоративне ландшафтознавство. Ландшафтознавчий супровід діяльності установ ПЗФ України.	2	2	4
10	Ландшафтознавче обґрунтування просторового планування. Оцінювання ландшафтів. Показники ландшафтного різноманіття та фрагментації ландшафтів.	4	4	6
11	Ландшафтна радіоекологія. Наукові підходи до відновлення поствоєнних ландшафтів.	2	2	6
12	Актуальні і перспективні напрями ландшафтознавчих досліджень	2	2	
<i>Підсумкова контрольна робота 2</i>				
ВСЬОГО		30	30	60

Загальний обсяг – 120 год., в тому числі:

лекції – 30 год.

практичні заняття – 30 год.

самостійна робота – 60 год.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Гродзинський М.Д. Ландшафтознавство: Навчальний посібник. / М.Д. Гродзинський, О.В. Савицька. К.: – Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – 319 с. [Режим доступу: <http://studcon.org/landshaftoznavstvo>]
2. Гродзинський М.Д. Основи ландшафтової екології: Підручник / М.Д. Гродзинський. – Київ: Либідь, 1993. – 224 с.
3. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія: У 2-х т. / М.Д. Гродзинський; КНУТШ. – Київ: РВЦ Київський університет, 2005. – Т.1. – 2005. – 431 с.
4. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія: У 2-х т. / М.Д. Гродзинський; КНУТШ. – Київ: РВЦ Київський університет, 2005. – Т.2. – 2005. – 504 с.
5. Гуцуляк В.М. Ландшафтознавство: Теорія практика : Навчальний посібник / В.М. Гуцуляк. – Чернівці : Книги-XXI, 2008. – 168 с.
6. Денисик Г.І. Регіональне антропогенне ландшафтознавство: Монографія / Г.І.Денисик, О.В. Тімець. – Вінниця: Едельвейс і К, 2010. – 168 с.
7. Міхелі С.В. Основи ландшафтознавства: курс лекцій для студентів географічних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів. – Київ - Кам'янець-Подільський: "Абетка-НОВА", 2002. - 184 с. [Режим доступу: <https://studfile.net/preview/7296667/>]
8. Сорокіна Л.Ю. Єдина класифікація природних і антропогенно змінених ландшафтних комплексів. Інститут географії НАН України. / Л.Ю.Сорокіна К.: Вид-во «Сталь», 2019. 105 с. [Режим доступу: <https://igu.org.ua/node/47>]
9. Яворський Б.І., Карабінюк М.М. Ландшафтознавство. Практичний курс: навч.-метод. посібник. Львів – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. 104 с. [Режим доступу: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/Yavorskyy_Karabinuk_2023_c.pdf]

Додаткова:

1. Василь Сергійович Давидчук. Теорія і практика ландшафтознавства. Ландшафтна радіоекологія. Зібрання наукових праць. У двох томах. Т. 1: Теорія, методи, результати ландшафтних досліджень. Київ, вид-во «Наукова столиця». 2023. 488 с. Т. 2: Ландшафтна радіоекологія. Київ, вид-во «Наукова столиця». 2023. 740 с. / Упорядники М.Ф.Петров, Л.Ю.Сорокіна, інші. Інститут географії НАН України.
2. Воловик В. М. Ландшафтознавство : курс лекцій. – Вінниця : Твори, 2018. – 254 с.

3. Геренчук К.І. Польові географічні дослідження: Навчальний посібник / К.І. Геренчук, Е.М. Раковська, О.Г. Топчієв. – Київ: Вища школа, 1975. – 246 с.
4. Гриневецький В.Т. Про комплексний меліоративно-ландшафтознавчий аудит / В.Т. Гриневецький // Український географічний журнал. – 2005. – № 4. – С. 16-22.
5. Гродзинський М.Д. Естетика ландшафту: Навчальний посібник / М.Д. Гродзинський, О.В. Михайленко; КНУТШ. – К.: РВЦ Київський університет, 2005. – 183 с.
6. Денисик Г.І. Антропогенні ландшафти Правобережної України: Монографія / Г.І. Денисик. – Вінниця: Арбат, 1998. – 292 с.
7. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михалюк. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 407 с.
8. Круглов І.С. Трансдисциплінарна геоекологія: монографія / Львів, ЛНУ, 2020. 292 с.
9. Ландшафтне планування в Україні / Л.Г. Руденко, Є.О. Маруняк, О.Г. Голубцов та ін. Київ, 2014. 144 с.
10. Малишева Л.Л. Ландшафтно-геохімічна оцінка екологічного стану територій: Монографія. / Л.Л.Малишева. – К.: РВЦ «Київський університет», 1998. 264 с.
11. Маринич О.М. Фізична географія України: Підручник / О.М. Маринич, П.Г. Шищенко. – К.: Знання, 2005. – 511 с.
12. Мельник А.В. Ландшафтний моніторинг / А.В. Мельник, Г.П. Міллер; – К, 1993. – 152 с.
13. Міллер Г.П. Ландшафтознавство: теорія і практика: Навчальний посібник / Г.П. Міллер, В.М. Петлін, А.В. Мельник; МОНУ. ЛНУ ім. І.Франка. – Львів: Львівський національний університет ім. І.Франка, 2002. – 172 с.
14. Пащенко В.М. Методологія постнекласичного ландшафтознавства. / В.М.Пащенко; – К.: Б.в., 1999. – 283 с.
15. Петлін В.М. Конструктивне ландшафтознавство: Монографія / В.М. Петлін; – Львів : Львівський національний університет ім. І.Франка, 2006. – 358 с.
16. Петлін В.М. Прикладне ландшафтознавство: Навчальний посібник / В.М. Петлін; – Київ: Вид-во Ін-ту системних досліджень освіти, 1993. – 92 с.
17. Петлін В.М. Концепції сучасного ландшафтознавства / В. М. Петлін; - Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 351 с.
18. Романчук С.П. Історичне ландшафтознавство: Теоретико-методологічні засади та методика антропогенно-ландшафтних реконструкцій давнього природокористування / С.П. Романчук;

Київський ун-т імені Тараса Шевченка. – К.: РВЦ Київський університет, 1998. – 146 с.

19. Шевчук В.Я. Екологічний аудит: Підручник / В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, В.М. Навроцький– К.: Вища школа, 2000. – 344 с.
20. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Геоекологічне обґрунтування проектів природокористування: підручник. К. Альтерпрес, 2014. 414 с.

Інформаційні ресурси Інтернет:

1. Закон України від 25.06.1991 р. № 1264–ХІІ "Про охорону навколишнього природного середовища" // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст. 546. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20охорону%20навколишнього%20природного%20середовища>
2. Європейська ландшафтна конвенція [Електронний ресурс]: (Законодавство України). – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_154